

A MAGYAR PIARISTA PEDAGÓGIA KIS TÜKRE

A MAGYAR PIARISTA PEDAGÓGIA KIS TÜKRE SZEMELVÉNYEK

Piarista Rend Magyar Tartománya
Budapest
2025

Megjelent a Nemzetközi Piarista Nevelési Kongresszus
(Budapest, 2025. március 10–14.) alkalmából.

COEDUPIA

A borítón:

Kalazanci Szent József magyar diákokkal

Takács István falfestménye, 1965

(Budapest-Mátyásföld, Szt. József-plébániatemplom, Thaler Tamás felvétele)

A 4. oldalon:

Szentes Géza rajza, 1947

ISBN 978-615-5934-33-9

© Piarista Rend Magyar Tartománya és a szerzők

Kiadta a Piarista Rend Magyar Tartománya

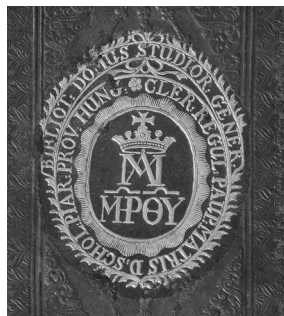
Felelős kiadó: Zsódi Viktor Sch.P. tartományfőnök

TARTALOM

CÖRVER JÁNOS (1715–1772)	
A keresztény társadalom megújulása.....	7
DEMÉNYI (DAMIANI) LÁSZLÓ (1711–1761)	
A színjáték hasznáról.....	9
DUGONICS ANDRÁS (1740–1818)	
A tudákosság tanulásának módjáról.....	11
SCHÜTZ ANTAL (1880–1953)	
A jelenkori ethikai nevelés követelése 13	
ÖVEGES JÓZSEF (1895–1979)	
Fejezetek egy tanári noteszből.....	15
TÖRÖK JENŐ (1908–1983)	
A vonat tovább megy.....	17
SÍK SÁNDOR (1889–1963)	
Tedeum, 1948.....	21
KOVÁCS MIHÁLY (1916–2006)	
„Nem vonakodom a munkától”.....	23
JELENITS ISTVÁN (1932–2024)	
Csak a tenger.....	25
FÓRIÁN-SZABÓ ZOLTÁN (1941–2015)	
Viharzóna.....	27
FARKAS ISTVÁN (*1949)	
A keresztény pedagógus tükre.....	29
HOLCZER JÓZSEF (*1947)	
A kezdő pedagógus imája.....	31
GÖRBE LÁSZLÓ (*1947)	
A küldetés a miénk, a többi az Istené.....	33
GUBA ANDRÁS (*1963)	
Mit ér a nevem?.....	35
URBÁN JÓZSEF (*1964)	
Az iskola: az emberré válás tanulásának helye.....	37
ZSÓDI VIKTOR (*1981)	
Jó iskola, jó tanítók, jó szerzetesek.....	39

A KERESZTÉNY TÁRSADALOM MEGÚJULÁSA

CÖRVER JÁNOS (1715–1772)

piarista szerzetes, a filozófia
(beleértve a fizikát is)
tanára, tartományfőnök,
pedagógiai író

Iam olim concilia oecumenica, sancti patres, omnes philosophi apte sentientes unanimi consensu adfirmarunt, quod regnorum et populorum, praesertim vero Christianae reipublicae reformatio, salus et felicitas pendeat a recta iuventutis institutione, ea si quidem rudes adhuc animos ad humanitatem flectit, steriles alioquin et infructuosos reipublicae muniis idoneos et utiles reddit; cultum in Deum, pietatem in parentes et patriam; erga magistratus reverentiam et obedientiam promovet, plurimis denique beneficiis quemque cumulat; ad hanc diligentem iuventutis institutionem, tanquam peculiarem suum finem Religio nostra Scholarum Piarum intendit, in qua tria sunt, quae instructione Nostra curamus: [1] in primis instillamus adolescentibus timorem Domini, eos orthodoxae religionis fundamentis imbuimus, et variis pietatis

Ahogy egykor az egyetemes zsinatok, a szent atyák és a helyes tanítást valló bölcselők egyhangúlag állították, hogy a királyságok és népek, különösen pedig a keresztény társadalom megújulása, üdvössége és boldogsága az ifjúság helyes tanításától függ, amely ugyanis az eddig durva lelkeket emberségre hajlítja, a különben terméketleneket és gyümölcsteleneket a társadalom szolgálatára alkalmasokká és hasznosakká teszi; elősegíti Isten tiszteletét, a szülők és a hazá iránti kegyességet, az előjáróság iránti tiszteletet és engedelmességet; végül pedig bárkit számos jótéteménnyel halmoz el; az ifjúság ezen szorgalmas tanítására, rendünk, a Kegyes Iskolák mint különleges céljára törekszik, amelyben három dolog van, amelyről tanításunk folyamán gondoskodunk: [1] először becsepegtetjük a gyerekekbe Isten félelmét, eltöltjük őket

exercitiis occupamus; [2] postea vitam et mores eorum ad omnem honestatem firmare studemus; [3] demum nitimur mentes eorum excolere pulcherrimis litterarum et scientiarum cognitionibus; qualiter haec singula per ministros ad id destinatos exequamur.

az igaz hit alapjaival, és gyakoroltatjuk őket különféle kegyességi gyakorlatokban; [2] utána életüket és erkölcsüket teljes becsületességre törekszünk alapozni; [3] végül pedig megvilágítjuk értelmüket, hogy a műveltség és a tudományok legszebb ismerete ékesítse őket; és pedig mindezt arra rendelt szolgák által hajtjuk végre.

Methodus instituendae juventutis apud Scholas Pias, 1757 (kézirat: Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára, I.1.a: Archivum Provinciae Hungariae vetus, For. 34: Studiorum systema, Fasc. 1, Nr. 1/C-D, és több más korabeli másolat). A dőlt betűs rész a piarista rend Kalazanci Szt. József által 1620-ban írott Konstitúciójából (n° 2) származik.

A SZÍNJÁTÉK HASZNÁRÓL

DEMÉNYI (DAMIANI) LÁSZLÓ (1711–1761)

*piarista szerzetes, gimnáziumi és
filozófiai tanár, iskolai prefektus,
a barokk korszak legjelentősebb
magyarországi piarista szónoka*

Ha a színpadi játékok alkalmával a diákság között észreveszünk bárkit, aki erkölcsiben durva, testtartásában csúnya, külső megjelenésében rendezetlen, mozgásában, haladásában, nyugalmaiban kevésbé összeszedett, azt nyíltan megfeddve igazítjuk; akit gesztusaiban nyersnek és faragatlannak, puhánynak és lagymatagnak, szertelennek és túlzónak találunk, azt folyamatosan javítjuk.

A haragot, irigységet, bosszúállást kifejező színjátékokkal a beszéd éles, izgatott, heves módját alakítjuk ki a tanítványokban; a szomorkodóktól hajlékony, lehangolt, teli és érzelmes beszédet kívánunk; a vígsággal, örömmel és tréfákkal teli szerepeknél sima, gyöngéd, vidám és szellemes hangot követelünk; a félénkek beszédét szerény, habozó és alázatos kiejtéssel mérsékeljük; az emlékező tehetséget Fabius¹ tanácsa szerint gondozzuk, s ami a legfőbb, az ifjakat elszoktatjuk a remegéstől, a szónoklás s a nyilvános föllépés félelmétől.

Emlékeztek, gondos polgárok arra az igen különös esetre, mely a múlt év végén a Szent Dömötör-templomban történt. Ugyanis mellemet erős fájdalom gyötörte, és Szent Katalin ünnepe, akit e királyi város pártfogójaként tisztel, már-már a küszöbön volt, én azonban megtámadott egészségem miatt őseink szokása és rendelete szerint beszédet tartani nem mertem. Mivel pedig tartottam attól, hogy ha ilyen nagy ünnepet beszéd nélkül elmúlni hagynék, vetélytársaim haragjának és a városi nép ítéletének tenném ki magamat, a legjobb tanulók közül kiválasztottam hatot, hogy kötelességemet rájuk ruházzam. Ezek közül az egyiknek sudár termete, finom feje, napbarnította színe, fekete haja, nyílt tekintete és

¹ Marcus Fabius Quintilianus (Kr. u. 40 k.–100 k.) római szónok és nevelő, *Institutio oratoria* című műve a kora újkori iskolai szónoklattan alapjává vált.

arkifejezésének minden tagjával való összhangja egy pillanat alatt úgy megnyerték tetszésemet, hogy elhatároztam, az első szerepet neki adom. Erre erős hangja, jó tüdeje, folyékony beszéde is ajánlotta.

Nehogy azonban a külső méltósága tévútra vezessen, Szent Katalin napja előtti nap próbát tartottam. Itt ő, mikor először recitáltattam, majd deklamáltattam, oly ügyességgel utánozta előadásomat (mert példával elől jártam), hogy korai hiszékenységgel boldognak és szerencsésnek tartottam magamat, mert azt hittem, hogy amit Katalin haláláról írtam, egy minden szükséges képességgel rendelkező színész fogja beszédként elmondani.

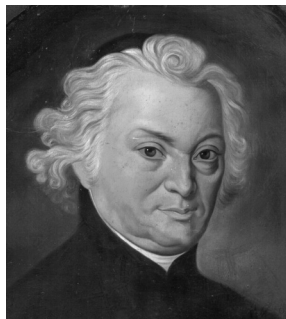
S íme! Amint másnap elétek áll, amint a kürtök és dobok ünnepi hangjával a beszédre jelet kap: először elsápad, elpirul, megakad és reszket, majd a szavakat megcsonkítja, értelmüket kiforgatja, a körmondatokat összeza-varja, a prozódia, a poézis, sőt a grammatika szabályait harminchétszer megszegi, végül egészen elnémul.

Ily nagy az emberi ész megbízhatatlansága, ha zsenge korában elhanyagolják! [...] Ha színjátékokban gyermekkorá óta megszokta volna, hogy egyszer katona, egyszer családapa, máskor előkelő vagy király szerepét játssza, soha – Kasztorra! – nem mutatott volna a becsületének oly kárával annyira nyers, parasztos, csiszolatlan és ügyetlen előadást annak a műveltnek, finomnak és kedvesnek a helyébe, melynek az iskolában tanúságát adta. [...]

Bárcsak szokásunk, a színpadon való deklamálás újra használatba és közkedveltségre jutna! Bizonyos, hogy a diákság annyi ügyességet szerezne, amennyi egész életére elég lenne a haza méltóságainak betöltésében. Manapság hányszor látunk ügyetlen embereket, kik bár nemesi családból valók, és bár a csiszoltabb tudományokban az emberség teljességére képzettek, de mert gyermekkoruktól fogva nem szoktatták őket efféle színi deklamálásokhoz, inkább tartózkodnak a közügyektől, és falun, a parasztok közt vonják meg magukat, mint hogy végül a közéletben a nekik felajánlott bármely hivatalt elfogadják; vagy [...] midőn a legsúlyosabb ügyekről beszámolandó a tanács elé járulnak, midőn a tanács határozatát a népnek, és amit a nép megszavazott, azt a szenátusnak előterjesztik, mily remegéssel kezdik, hogy akadoznak, ismétlik, javítják, sőt rontják magukat? Szégyellenék példákat mondani.

Eucharisticon pro novo theatro exstructione, Oratio XI. Habita Szegedini ad Amplissimum Civitatis ejusdem Magistratum (XI. beszéd: Köszönet az iskolai színház avatásakor, Szegeden a városi tanács előtt), 1735. aug. 1., in *Orationes in variis Hungariae Gymnasiis habitae, Tyrnaviae, 1742, 321-352. Magyar fordítás: Szmollény Nándor, A szegedi magyar színészet százéves története, Budapest, 1906, 201-209. Részlet, javított magyar fordítás.*

A TUDÁKOSSÁG TANULÁSÁNAK MÓDJÁRÓL

DUGONICS ANDRÁS (1740–1818)
*piarista szerzetes, gimnáziumi
és filozófiai tanár, a matematika
egyetemi tanára, regény- és
színműíró*

1. Javaslom minden hazám fiának, hogy a tudákosságot [matematika] oly valakitől tanulja, aki ennek előtte e mély tengerben nemcsak evedzett, hanem inkább a kormányt is nagy szorgalmatossággal tartotta: mert, ha maga ereszkedik egyvalaki e habok közé, nem csak a kőszálakon, hanem minden aprólékos *a-b-abon* felakad.
2. E könyvemnek elejéről utoljára, osztán közepére senki ne hágdicsáljon, hanem amint írva vagyon, a rend szerint lépdegeljen. Öszve vadnak itten szerkesztve mindenek. Az előbbiek híre nélkül nem lehet az utóbbiak tárházába jutni.
3. Ugyanazért el se hagyjon valaki e könyvemben valamit, melyet tökéletesen meg nem értett. Addig dolgozzon a homályban, még napfényre nem jut.
4. Ha következendőkben az előbbienekre vissza-ujjongattatol, ne hadd abba a visszatérést, főképp eleinte: mert az előbbienek igazságától függ az utóbbiak igazsága.
5. Ha a tudákosságban némely elmélkedéseket művelésre lehet venni, e művet el ne mulaszd, mert ez jobban eszedbe nyomja az igazságot, mint a pusztá elmélkedés.
6. A tudákosság megtanulásában azt is javaslom, amit a magyarok közbeszédbe mondanak: *lassan járj, tovább érsz*. Mindenütt ugyan, de itt főképpen veszedelmes a hirtelenkedés. Ha úgy tetszik is, hogy érted az előbbieneket, ne higgy magadnak. Gyakran elővedd a megtanultakat, hogy jobban megértsed a hátramaradtakat. Én előttem e jeget senki

meg nem törte. Töretlen úton vezetlek. Csak jól vigyázz nyomdokaimra: előre megmondom, hogy nagy munkával ugyan, de bizonyos kincsre vezetlek.

A JELENKORI ETHIKAI NEVELÉS KÖVETELÉSEI

SCHÜTZ ANTAL (1880–1953)

*piarista szerzetes, teológiai
doktor, gimnáziumi hittanár,
a dogmatika egyetemi tanára,
a Magyar Tudományos
Akadémia tagja, tankönyvíró*

Nem is arról van szó, hogy régi elveinket újakkal cseréljük föl, hanem új pedagógiai közvetítő eszközökről, melyek alkalmasak arra, hogy az ősi egyháznak ismét élő tagjaiul megnyerjük a hitben hajótörött, az erkölcsi és vallási csődbe került és az inaszakadt lelkeket.

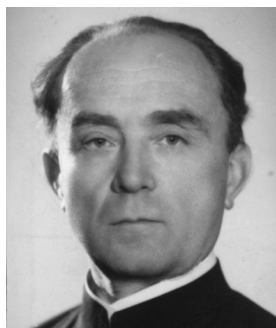
1. Legjelentősebbnek tetszik a lélektani közvetítés követelése. Nem hiába lett korunknak uralkodó iránya a pszichologizmus. [...] Nekünk azonban elsősorban konkrét ember- és lélekismeretre van szükségünk, ha életrevaló embereket akarunk nevelni. Nekünk tudnunk kell, milyen eszmék, indulatok, vágyak irányítják az egyesek és a tömegek cselekvését; mi szokott a különféle utakon az egyesekbe és tömegekbe áramló eszméknek, benyomásoknak, indulatoknak lefolyása, hatása lenni az egyesekben és a tömegekben; mik az élet voltaképpeni mozgató erői; mi a látszat, és mi az, ami a felszín alatt él, és mégis reális életalakító erő stb. E végből tanulmányozni kell a nagy írókat, kik megnyitják a szemünket az élet igaz meglátására, minő elsősorban és a többi fölött külön rangban a Szentírás, azután egy Szent Ágoston, Kempis, a profánok közül Shakespeare, Dosztojevszkij, Schopenhauer vagy Goethe. Meg kell ismerkednünk a modern költők, regény- és drámaírók, művészek alkotásaival. [...]
2. A fejlődés törvénye arra utal, hogy mindennek előtt ne várjuk, hogy a lélektani elemzés a növendék lelket maradék nélkül tudatos és tudatosan befolyásolható elemekre bontja. A lélek mély es gazdag; a fejlődés, a növés folyamata sokszorosán összetett; van ott mindig bőven irracionális elem, melyek a nevelésnek közvetlenül nem hozzáférhetők. Ne gondoljuk tehát, hogy bárkit bármivé formálhat a nevelésünk, és adjunk helyt nevelésünkben olyan tényezőknek is, melyek a lélek

legmélyebb rétegeibe is be tudnak hatolni, minők a vallás misztikai elemei.

A fejlődés folyamatával vele járnak időnkénti válságok, visszaesések, hullámszakaszok: káoszról emelkedik ki a kozmosz. Tehát nagy türelmet, szeretetet, elnézést kell tanúsítani főként akkor, mikor a fejlődés legnagyobb erővel veti rá magát a fiúkra: a nemi éréskorában. Természetesen e megjegyzés nem akar kaput nyitni valami lágymeleg szalonkereszténységnek vagy bármiféle laxizmusnak. [...] Aztán pedig nem kell a növendék minden egyes gondolatát és tettét kifejezetten, külön-külön befolyásolni akarni. Ez a növendék egyéniségének teljes elhatárolására vezetne. Pedig a legértékesebb kultúrgondolat, melyet Krisztus Urunk a világra hozott, a személyiségnek, minden egyes lélek értékének erőteljes és eredményes érvényesítése. E szempont szerint a jellemnevelésnek arra kell törekednie, hogy egész munkája a krisztusi elvek, mely meggyökereztetésének és az egyéniség szabad kifejlődésének biztos harmóniája legyen.

3. Módot kell találnunk az erkölcsstan behatóbb tanítására. [...] Mert először is nem kell moralizálni, a világ romlottságát ostorozni, általános erkölcsi buzdításokban áradozni, hanem lélektanilag jól közvetített, erkölcsileg és vallásilag jól megalapozott és részletezett konkrét erkölcsi oktatásokat [kell] adni. Azután nem látszik ajánlatosnak még általánosságban sem oly aggályosan különböztetni erkölcsi és dogmatikai szentbeszéd között. Hiszen a dogmákról is meg kell mutatnunk, hogy élet forrásai, erkölcsi erők; s az erkölcsi parancsok alapjai és mélyebb indítékai folyton a dogmatikára utalnak.
4. [...] E nemzedék gyökeresen más, mint a csak harminc év előtti is; nagyfokú egyéni önérték, ezzel kapcsolatos érzékenységi és mérhetetlen önállóság vágya jellemzi. A fegyelmi reformtörekvések józan iránya már most e lelkületet akarja fölhasználni részint a fegyelem kérdéseinek természetszerűbb megoldására, részint az erkölcsi önállóság és tetterő gyakorlására. Ezért nagyobb teret akar engedni az önkormányzatnak, és [alap]elvét teszi a tanulók önértékének és felelősségtudatának erkölcsi kinevelését. Az engedelmisség szigorú fegyelmit nem eltörölni – mint az amerikai *school-city-system* sokszor hajlandó – hanem a külső drillből benső, lelki fegyelmmé tenni – ez a feladat.

FEJEZETEK EGY TANÁRI NOTESZBÓL

ÖVEGES JÓZSEF (1895–1979)

piarista szerzetes,
matematika-fizika szakos
tanár, cserkészvezető,
tankönyvíró, főiskolai
fizikatanár, tudományos
ismeretterjesztő
médiaszemélyiség

Egy titkos noteszt nyitok ezekben a sorokban. A tanári lélek legbensőbb titkait tartalmazó noteszt nyitom fel, és elárulom nektek, hogy az iskolai munka egyik részletében milyen jól kigondolt és ügyes taktikával járunk el mi tanárok ellenetek, – de érdeketekben és bizonyára teljes helyeslések mellett. [...]

Tekintsd a súlyos kötőmböt!

Ennek megindításánál is először a szilárd talajon jól megvetjük a lábunkat, és csak akkor gyürkőzünk neki a feladatnak, a kő megmozdításának. Éppen így a magyarázatnál is kiindulópontul egy közismert dolgot vesszünk. A következőkben pedig olyan fájdalommentes, világos eljárásra ügyelünk, hogy még a leggyanakvóbb diák se vegye észre, hogy valami új dolgot akarunk értelmére kényszeríteni. Gondosan kerülünk minden olyan szó, fogalom, kifejezés említését, ami még ezentúl vár tartalomra, megvilágításra. Tudjuk jól, hogy egyetlen értelmetlen, avagy még a teljesen át nem értett szó is úgy hat rád, mint egy taglóütés. Elkábít, elkedvetlenít értelmetlenségével, megszakítja az összefüggés, a figyelem fonalát. Úgy válogatja meg a tanár kifejezéseit, úgy építi fel természetes logikával magyarázatát, hogy tudásod, tapasztalataid alapján egészen magától értetődőnek találd a szóban forgó dolgokat. Sőt, amikor már teljesen tisztában vagy azzal, amit a tanár közölni akart, még neki kelljen felhívni a figyelmedet arra, hogy most tulajdonképpen ezzel és ezzel az új ismerettel bővült a tudásod. [...]

Minél több öntevékenységet a tanulónak!

Csak akkor múlik szinte észrevétlen gyorsasággal és érdeklődő szórakozástok mellett az idő, ha nektek tevékeny részetek van a történetben.

Mozgás, cselekvés az élet. Mozgást, cselekvést kell számotokra is biztosítanunk magyarázatunkban. Ne csak füled foglalkozzék a hallgatással. Az igen hamar megtelik. Mozgékony, nyugtalan értelmed is kapjon állandóan új, foglalkoztató és választ kívánó feladatokat. Ezért a tanár magyarázatában nem megállapításokkal foglalkozik, nem adja eléd kész formában a tudást, hanem magadnak kell azt megtalálni. Kérdésekre adott feleletekkel, kisebb, könnyű problémák megoldásával szinte játszva bontakozik ki előtted a szabály, a törvény. Így biztosítunk minél több öntevékenységet az osztálynak magyarázat alatt.

Igen ám kedves diáktestvér, de ezt az öntevékenységet igen sokszor veszélyeztetted akkor, amikor az osztályfoglalkoztatás alatt a leghalványabb kis lehetőségeket is megragadod, hogy rendetlenséget követhess el, és megghiúsítsd szent igyekezetünket. [...] Akkor most be kell látnod, hogy az ilyen diák nem ebbe a házba való. [...]

A legegyszerűbb a legművészebb

Magyarázatunkban a legnagyobb egyszerűsége törekszünk. A káprázatos tűzijáték effektusokat átengedjük a szónokoknak. A mi szerepünk a bányászlámpáé: csak oda akarunk elegendő fénnel világítani, ahol szükség van rá. Nem érhet nagyobb elismerés bennünket, mintha azt mondják ránk: Könnyű ez a tantárgy, mert úgy magyaráz a tanár úr, hogy a leggyengébb is megértheti, és odahaza már nem kell sokat foglalkozni vele! [...]

Minél többoldalú rögzítést!

Amit hallunk, könnyen elfelejtjük. Amit egyúttal látunk is, már nehezebben. Mennél több érzékszervünkre engedjük hatni a benyomást, illetve minél több benyomást szerzünk valamiről, annál tartósabban rögződik az emlékezetünkben. Ezért igyekszünk téged minden rendelkezésre álló eszközzel, minél több oldalról megismertetni a tárggyal. Felhasználjuk a szemléltetés minden eszközét. Bemutatjuk neked a növényeket, állatokat, kísérletezünk, rajzolunk, írunk, mozifilmet pergetünk. Olyan tárgyaknál, ahol a szemléltetés egyéb eszköze – kép, grafikon stb. – sem áll rendelkezésre, még mindig megmarad és nélkülözhetetlen a táblára írás. Legtöbbször felírjuk eléd a táblára a tanultak vázlatát, ebben, vagy a levelezésekben és az ábrákban színes krétával emeljük ki előtted a fontosat.

A VONAT TOVÁBB MEGY

TÖRÖK JENŐ (1908–1983)

piarista szerzetes,
történelem-latin szakos
tanár, a történettudomány
doktora, ifjúsági csoportok
„illegális” vezetéséért 14 év
börtönbüntetésre ítélték, a
bécsi Opus Mystici Corporis
(OMC) könyvkiadó alapítója

Barátom kiszállt a vonatból. Utánanézek az éjszakába. Már elindult a vonat, amikor a peronról törtet valaki kifelé poggyászával, de hiába, lemarad. S íme, [...] ez a kis intermezzo készen kínálja fel az elmélkedés anyagát: lehet, hogy valaki nem ismeri fel a ma parancsát, és a tegnap szellemében csinál pedagógiát. De a vonat tovább megy, és ő menthetetlenül lemarad. Az ifjúság a vonaton ül. Mindenki lemaradhat, csak a mozdonyvezető nem. Ha lemarad, más áll a helyébe. Igazi katolikus nevelő pedig nem mond le arról, hogy az ő vonatát, amelyen az ő gondjaira bízott ifjúság ül, maga vezesse a jövő felé. Hivatása is, becsülete is erre kötelezi.

„Nyúljunk keblünkbe”, Széchenyivel mondom, és kérdezzük meg őszintén magunkat: elég világosan és elég sokan beláttuk-e már, hogy ma nem dolgozhat a nevelő – akár pap, akár tanár – ugyanúgy, mint tegnap? [...] Hányan vannak, akik strucc módjára látatlanra veszik a dolgokat! [...] A szolid iskolai munkát féltik, túlzásoktól óvnak, hagyományokat védenek, s elzárkóznak minden újítástól. Nihil innovetur! [...] Eddig sem volt pályaválasztási zárt lelkigyakorlat, mire való mostan? Eddig sem volt ifjúsági Actio Catholica, mire való mostan?

Égészen világos pedig a tétel: új idők új célkitűzéseket hoznak, ezek pedig új módszereket követelnek. Ha igazságtalannak érezzük, hogy egyesek mai követelményeket kérnek számon a tegnap nevelőitől – épp annyira észellenes feltételezni, hogy merőben tegnapi módszerekkel eleget tudunk tenni a ma parancsának, ami pedig nem más, mint a holnap előkészítése. [...]

Mi tehát a pedagógiai tennivaló?

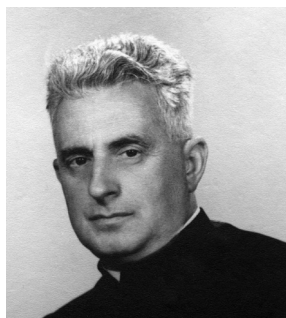
[1] Elsősorban megtartani mindent a múltból, ami időtálló érték. Változtatlan marad a középiskola célja: közvetíteni az általános műveltséget, valláserkölcsei nevelést adni és képesíteni a felsőbb tanulmányokra. Az a tudásanyag, amelyet az általános műveltség érdekében el kell sajátítani, adva van a tantervben. Hogy formális képzőerejét minél hathatósabban kihasználhassuk, megalkuvás nélkül meg is kell követelni. Tehát a tananyag számonkérése, az iskolai fegyelem megtartása terén inkább szigorítani kell, mint lazítani. A rendkívüli idők úgylis sokat lazítottak.

[2] A valláserkölcsei nevelés vonatkozásában világos a reform iránya. Le kell vonnunk az elmúlt világégés tanulságait. [...] Akik kegyelmi életet éltek, azok nagyrészt helytállt. S akik tudtak gyermekded lélekkel Rómára tekinteni, nem igen sodródtak szélsőségek felé... A tanulság tehát: elsősorban hitből és hit szerint való, kegyelmi életre kell nevelni, a komoly lelki élet rendszeres kereteivel. A legszögesebb gondot erre fordítsuk, Nemcsak hittanár, hanem osztályfőnök is, mások is. Ez legyen nevelőmunkánk fő célja. Diákpredikációk és osztályfőnöki órák végső fokon e célt szolgálják elsősorban, s csak ezután következhet a többi. *De parvulis ad Christum trahendis...* [A Krisztushoz küldött gyerekekről...]

[3] A komoly hitélet megteremtése után a pápa intenciói, az Actio Catholica szelleme szerint aktivitásban nyilvánuljon meg növendékeinkben az apostoli lelkület. [...] Az ifjúság fogékony az ilyenek iránt. S bármily ellenmondóan hat: ez még kegyelmi élete szempontjából is gyümölcsöző. Mert jóllehet tény, hogy ez előfeltétele az apostolkodásnak, – de fiataloknál gyakran épp azt látjuk, hogy fordítva van: azért kezd rendszeres lelki életbe, hogy méltó lehessen az apostolkodásra! Persze apostolkodási területe elsősorban a család, azután az osztály, az egyesület, ahol minél több társát bírja majd rá a komoly szellemi munkára, lelki életre és apostolkodásra. [...] Igenis, valljuk, hogy ki kell hoznunk neveltjeink lelkéből kegyelmi síkon azt a készséget, amit más vonatkozásban a 3. cserkész-törvény kívánt meg: A cserkész, ahol tud, segít. Ezt a lelki segítségre kész szolidaritás-érzetet Krisztus Misztikus Testében kell kimunkálni bennük. Az Isten országa terjesztésének imával és tettel, vagy csak imával legyenek részesei, de sohasem ölbe tett kezű, közönyös szemlélői. [...]

Új utak középiskolai valláspedagógiánkban, in Vigilia 1948, 8-17. Részletek.

TEDEUM, 1948.

SÍK SÁNDOR (1889–1963)

piarista szerzetes, magyar-latin szakos tanár, az irodalomtudomány doktora, cserkésztsízt, költő, színműíró, irodalomtörténész, a magyar irodalom egyetemi tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, tartományfőnök

Édes Fiaim! Kedves Szülők! – Tedeumra gyűltünk össze. A Tedeum minden időben kettős arcú ünnepség volt. Megvolt az öröndetes jellege: hálaadás az Úristennek az év folyamán nyert kegyelmekért. Hálát adunk ma is az év kegyelmeiért, elsősorban azért a nagy kegyelemért, hogy ebben az évben is becsületesen teljesíthettük kötelességünket, jó munkát végezhattünk, fiúk és tanárok egyaránt. De a Tedeumnak mindig volt egy kissé szomorkás, fájdalmas arca is. Befejezés volt és búcsúzás, az örömben és hálába mindig belekapcsolódott egy kis fájdalom, egy melankólikus hang: az iskolától való ideiglenes búcsúzás könnyű megatottsága. Ki ne érezné, hogy ez a mai Tedeum, ez a mai búcsúzás több, nagyobb, – bízást mondhatom, szomorúbb búcsúzás, mint más évek Tedeumáé. Mindnyájan tudjuk, hogy néhány óra még és benyújtják a magyar parlamentben az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényt. Semmi sem áll távolabb tőlem – és kétszeresen nem innen, az oltár elől –, mint hogy ehhez hozzászóljak, hogy kritizáljak politikai intézkedéseket. Ehhez sem szólhatok hozzá, nem is akarok. Ilyen intézkedésekkel szemben a katolikus Egyháznak egyetlen védőfegyvere az imádság, és azon kívül a több, a nagyobb szeretet. Ez a szeretet parancsolja nekünk, hogy jóhiszeműséget tegyünk fel, legalább egy részéről azoknak is, akik ilyen intézkedéseket hoznak, hisz már az úr Jézustól halljuk Szent János evangéliumában: „Eljön az óra, hogy mindaz, aki megöl titeket, szolgálatot vél tenni az Istennek”. (Ján. 16, 2.) Hinnünk kell, sokan hiszik, hogy jót cselekszenek, mikor ezt cselekszik. Nem is szólhatnék hozzá ehhez a kérdéshez már csak azért sem, mert nagyon általánosak a törvény szavai, és nem tudhatjuk, hogy a valóságban hogy fog festeni, mi lesz a sorsa a gyakorlatban iskoláinknak és milyen sors vár erre a mi iskolánkra. Akarunk bízni a jövőben és akarjuk hinni, hogy amitől félünk, nem következik be. De nehéz a szívünk, a diákoké is, és ezerszer inkább – jól tudom én azt – a kedves

édesapáké és édesanyáké is, nem tudnak megszabadulni a legrosszabbnak gondolatától sem. A nehéz szív elsősorban arra gondol, amitől fél, és nem tudja szemét levenni arról, amit fenyegetőnek érez. Állítsuk magunk elé: mit jelenthet számunkra – e kis családi kör számára, amely most itt egybegyűlt – a nekünk legfájóbb lehetőség, mint tény. Ha ezt kérdezzük, két fájó gondolatot kell magunk elé állítanunk:

Az egyik, az elvi valóság, amely bekövetkezhet: ebben az iskolában ősztől kezdve más szellemű nevelés lesz, mint eddig. Lehetséges, hogy ez a más szellemű tanítás nem lesz kevésbé haladó, mint a mienk volt – haladóbb nem lehet! –, lehetséges, hogy nem lesz kevésbé demokratikus, mint a mienk volt – demokratikusabb nem lehet! –, lehetséges, hogy nálunk külön nevelők fogják átvenni az ifjúságot, nagyobb tudással, felkészültséggel, jóakarattal, odaadással. Ez lehetséges! De nagyobb szerepkel nem fogják tehetni, mint ahogy mi tettük. Bizonyos azonban, hogy két aggasztó dolog fenyeget. A mi nevelésünknek, a keresztény nevelési rendszernek alapvető gondolata, hogy mi ifjúságunkat az *egész valóságra* neveltük. Beállítottuk a valóság egészébe, amely magába foglalja a természetet és a természetfölöttit, időt és örökkévalóságot, embert és Istent, a valóságnak azt a mérhetetlenül nagyobb és jelentősebb felét is, amit az isteni, az örök és a természetfölötti jelent. Mindenesetre bekövetkezhetik az a helyzet, hogy erre az egész igazságra nem fognak nevelődni az új iskolában. És lehetséges – adja Isten, hogy ne úgy legyen –, hogy nem fog érvényesülni a keresztény pedagógia másik alapvető elve sem. Ez az elv, hogy mi az *emberi személyiséget* mérhetetlenül tiszteljük és értékeljük. Mi tudjuk az Úr Jézustól, hogy a lélek – egyetlen lélek is – több, mint az egész világ. Azért a mi legnagyobb, áhítatos tiszteletünk övezte mindig a mi ifjúságunknak, neveltjeinknek személyiségét, annak teljes kifejlődését, emberi és isteni keretek között szabadságát. Minden esetre számolnunk kell azzal, hogy ha az új szellem vallani is fogja ezt a tiszteletet, nem azt fogja érteni sem a személyiségen, sem annak tiszteletén és szabadságán, amit mi értettünk.

A másik tény, amelynek szemébe kell néznünk, ha bekövetkezik, amitől félünk, az az érzelmi valóság, hogy *nem dolgozunk tovább együtt*. Én nagyon jól tudom, mit jelent ez az édesapáknak, édesanyáknak! Nem akarom az amúgy is nehéz szíveket még nehezebbé tenni, nem folytatom ezt a gondolatot. Jól tudom, hogy mit jelent ez a diákoknak. Magam is voltam diák, és itt voltam diák, és azóta is számtalan diákkal érintkeztem, és érintkezem: jól tudom, hogy a mi diákjaink minden kellemetlen, bántó, fájdalmas emléken túl is, amik kétségtelenül hozzáfűződnek az iskolai emlékekhez, mégis örömmel, önérzettel és visszavágyódással gondolnak ebben az iskolában töltött életükre. Hisz mi tanárok is – akárhány van

köztünk, aki, mint én is, életének nagyobb felét töltötte ennek az iskolának falai között –, ha tanári éveinkre visszagondolunk, sok kellemetlen emléket, bosszúságot, kényelmetlenséget látunk magunk előtt, és mégis szívünk szakadna meg, ha meg kellene válnunk ettől az iskolától.

Ha ennek a két lehetőségnek szemébe nézek, mit tudok mondani búcsúzóul ennek a mi kis iskolacsaládunknak?

Az ifjúságnak kettőt mondok: Először is: fiúk, *sohase legyetek kisebbek magatoknál*. Sohase csonkítsátok meg magatokban azt az egész-valóságot, amelyre mi itt neveltünk s amely nélkül, úgy érezzük, nem méltó az ember az emberi névre és nem érdemes élni ezen a földön. Ne alkudjatok meg csonka emberséggel, a legmagasabbnál alacsonyabb eszménnyel, hanem akarjatok egész emberek lenni, egész valósággal, akiktől semmi emberi és semmi isteni nem idegen. És ne legyetek kisebbek önmagatoknál abban sem, hogy ne engedjétek megcsökkenni magatokban a keresztény jellemnek azt a tisztaságát, határozottságát és erejét, amelyre mi neveltünk benneteket, s amelynek magatokban való kidolgozására elindultatok. Ez a nevelés és az az elindulás kötelez. Menjetek tovább a Krisztus-követés útján, nincs más útja az igazi emberségnek.

A másik, amit mondani akarok: ha nem fogunk is együttműködni, rajtatok lesz a szemünk és veletek lesz a szívünk szüntelenül.

Mit mondjak a kedves szülőknek? Mélységes meghatottsággal köszönöm nekik, hogy bíztak bennünk és ránk bízták legdrágább kincsüket. Köszönöm nekik – talán még nagyobb meghatottsággal – hogy most is, ma is úgy bíznak bennünk, amiről félreérthetetlen tanúságot tesznek nap-nap után, szinte óráról-órára. Köszönöm nekik, és kérem őket, hogy ezt a bizalmat tartsák meg számunkra a jövőben is, mert az eljövendő időben Isten után az a bizalom lesz nekünk a legnagyobb erőnk... Az előbb azt a szót használtam, hogy egy kis család vagyunk itt. Ki ne érezné, apák és anyák, idejárom gyerekek szülei, hogy itt minálunk diák, tanár és szülő egy kis családot alkotott, a családot összekötő eszmei és érzelmi kötelekben. Arra kérem a kedves szülőket, hogy ez a család ne boruljon fel ezután sem. Ez a templom, ez a kápolna mindenkor középpontja lesz ennek a családnak.

Magunkhoz természetesen nincsen mondanivalóm, de magunkról, azt hiszem, mondanom kell valamit, diákoknak, szülőknek, az országnak, de mindenesetre az Úristennek. Haszontalan szolgák voltunk; nagyon jól tudjuk, hogy nagyon sokszor nem álltunk hivatásunk magaslatán, az eszméknek és eszményeknek, amelyeknek realitásáról és egyetlen értékéről meg vagyunk győződve, nem voltunk mindig méltó képviselői. Bánjuk és szégyeljük. De kettőről nem tehetünk magunknak szemrehányást;

e kettő ellen nem vétettünk és nem akarunk, és nem fogunk véteni a jövőben sem. Az egyik a kalazanciusi hivatás. Mi piaristák Kalazanci szent József nyomán rátettük életünket az ifjúságnak *in spiritu intelligentiae et pietatis* (az értelem és jámborság szellemében) való nevelésére. Ezt cselekedtük eddig, és nincs lehetősége számunkra a jövőben sem annak, hogy ne cselekedjünk. Mi nem lehetünk hűtlenek sem az értelemhez, sem a jámborsághoz, sem ahhoz, hogy életünket az ifjúságnak adjuk, mert ha piaristákká lettünk, nincs létjoga másképp életünknek. Tehát ezt fogjuk tenni továbbra is. Hogyan? Nem tudom! Egy bizonyos: ezért éltünk és ezért fogunk élni, akármilyen történések. Az élet majd fog gondoskodni magáról. De a hivatásnak kötelessége is, szenvedélye is kiirthatatlanul él és élni, dolgozni fog bennünk.

És élni fog és dolgozni az is, ami ennek a hivatásnak a lelke: a szeretet az ifjúság, minden egyes fiatalunk iránt. Azt olvassuk a Rómaiakhoz írt levélben: „Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon”. (Róm. 8, 38-9.) Nekünk, akik életünket a kalazanciusi hivatásra tettük rá, az Isten szeretete és Krisztus szeretete elsősorban az ifjúság szeretetében, cselekvő szeretetében kell, hogy megnyilatkozzék. Azért Isten és ember előtt nem búcsúszóval, hanem ezzel a szent fogadással végzem: Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat bennünket az ifjúság szeretetétől és szolgálatától, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon. Amen.

„NEM VONAKODOM A MUNKÁTÓL”

KOVÁCS MIHÁLY (1916–2006)
piarista szerzetes, fizika és
matematika szakos tanár, az
első magyar informatikatanár,
cserkésztiszt, hajó- és
vitorlásépítő

Kérem, a férfi ember életében nagy élménynek és problémának kell lenni a munkának és az alkotásnak. Tehát ide jussunk el, hogy a munkában ne csak a fáradtságot és az izzadságot lássuk. Ha csak így látjuk, akkor mindig fáradtak leszünk. És munkánk nem sokat fog érni. Kérem, a férfi az beleviszi a gondolatát, egyéniségét és mindenét egy kicsit a munkájába is. Nemcsak akkor, ha tanárember, hanem akkor is, ha mérnökember, akkor is, ha szakmunkás, akkor is, ha akármilyen. [...]

Most aztán sokan úgy érznek közületek, hogy ha most behelyezkedik egy kis részébe akár a technikának, akár valami másnak, akkor mi lesz a többivel? Azt elveszíti? Mindezt átfogni, azt nem lehet. Tehát bizony helyezkedjünk be egy kis részébe, ellenben majd akkor fogjuk meglátni annak a kis résznek az óriási gazdagságát. Alig tudok szinte olyan munkakört, még egyszerű és szűk munkakört is kitalálni, amelyekben ne lenne óriási lehetőség és sok-sok szépség. Hogy aztán hova helyezkedjünk el, milyen részbe, hát ez kérem rajtunk kívül a körülményektől is nagyon sokban függ. Mindenesetre, a magunk törekvését össze kell hangolni a lehetőségekkel. Mindig arra tanítottalak benneteket, hogy a tényekkel tudjunk számolni. Nem győzöm hangsúlyozni, még most is, hogy ez nem megalkuvást jelent [...] De a tényekkel nem számolni, hát az esztelen dolog. [...]

Tehát találjuk meg azt a munkakört, ami megfelel egyéniségünknek, és ha a lehetőségek erre módot adnak, ott aztán, kérem, fussuk ki a formánkat, amennyire csak lehet, és ez ad aztán tartalmat az ember életének évtizedeken keresztül. [...]

Kérem, vegyek egy legegyszerűbbet, egy műszerészt. Kérem, aki csak kívülről nézi, hát igen, ott babrál valami műszerekkel, így intézi el – és aztán, aki benne van ebben a munkában, az látja, hogy aranyat ér egy

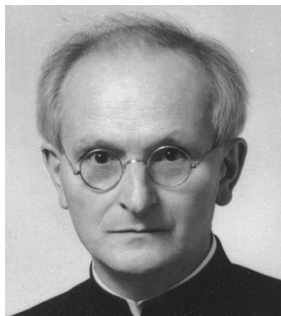
ügyes műszerész, aki szakember a maga terén. Sokszor ez teszi lehetővé bizonyos dolgoknak a megvalósítását. Hát itt láttuk például ezeknél a masináknál, amik készültek itt a fizikumban, a ti erős közreműködéseetekkel, hogy igen, nagyon-nagy dolog annak elvi elgondolása, de kérem, nem utolsósorban éppen annak örültem, hogy az illető, az illetőkben aztán megvolt a gyakorlati kivitelezéshez a türelem, kitartás, munka is. Hát ez az, amit hozzá tehet egy nagy alkotáshoz annak egyik részletén dolgozó ember. A maga tudásából adva a legtöbbet, amit más nem tud. [...]

Az egyik szentről – talán a nevét is tudjátok – jegyezték föl: súlyos betegségben volt, és a tanítványai siránkoztak fölötte, hogy mi lesz, hogy ha ő meghal. Ő már nagyon szeretett volna meghalni – persze ne abból a szempontból nézd, hogy megunta ezt a földi küszködést meg egyebet, hanem látta, hogy ez mennyire szegényes ahhoz képest, amit hitével hisz és remél – és szeretett volna már ott lenni, amiben hitt és remélt. Kérem, nagyon mély hit kell hozzá! De aztán látván tanítványait, ki tudta mondani: „*non recuso laborem*”, tehát nem vonakodom a munkától, ha Isten így látja jónak, hát akkor azt csinálom tovább. Nagyon sok szentnek az életében, kérem, ez megtalálható, és valamilyen fokban ide mindannyiunknak el kell tudni jutni.

Hát ez a legfontosabb talán, amire fel akarnám hívni a figyelmeteket, tehát, hogy éljünk hitből – és hitben; ennek aztán ezer fokozata van. Van szerzetesek számára fokozata, van laikusok számára fokozata, van hívők számára fokozata, és van 18 évesek számára, van 50 évesek számára és van 80 évesek számára fokozata. Valahogy érjük el minden korban a legmélyebb fokozatot, ami akkor elérhető, és meg fogjuk látni, hogy ez a legnagyobb érték: hogy az ember ide el tud jutni, ha Istennel él és Istentől él. [...] Kérem, ez a keresztény embernek a legnagyobb értéke, ezt irigylük a legjobban, [és] ez hiányzik a legjobban azokból, akik merőben e világba rendezkednek be. Azoknál egy-egy katasztrófa, egy nemsikerült-ség, az tragédia, [...] és mindennek a végét jelenti esetleg. Minekünk nem jelenti semmilyen katasztrófa mindennek a végét, legföljebb egy szebbnek és jobbnak a kezdetét. Tehát: tudjuk így nézni ezt a világot, és akkor, kérem, nem ijedünk meg, mosolyogni tudunk, nehézségeken, mosolyogni tudunk fenyegetéseken, és ki tudunk tartani az elveink mellett, a jobb szándékunk, a jobb elgondolásunk mellett, egészen végig.

Az érettségi előtti utolsó tanítási napon mondott beszéd, 1961. Hangfelvétel alapján közölte: Szende Ákos, „A krisztusi szőlőtő vesszői vagyunk, teremjük a krisztusi élet édes szőlőjét és vidámító borát!": A munkára nevelés Kovács Mihály (1916–2006) pedagógiájában, in Piarista eszmék és sorsok a 20. századból, szerk. Koltai András, Budapest, 2013, 269–271.

CSAK A TENGER

JELENITS ISTVÁN (1932–2024)

piarista szerzetes, magyar szakos tanár, teológiai doktor, a szentírástudomány és az esztétika egyetemi tanára, író, irodalomtörténész, tartományfőnök, a Corvin-lánc és számos kitüntetés birtokosa

A hitoktatás és a vallásos nevelés nehézségei általában egy töről fakadnak az oktatás és a nevelés időszerű nehézségeivel. Csakhogy épp itt talán fokozottan érvényesülnek azok a hátráltató tényezők, amelyek általánosan jellemzőek korunkra.

A gyors, fölszíniességre csábító élet általában megnehezíti az elmélyedést, a szellemi munka megkedvelését. Szállítsuk akkor lejjebb igényeinket, érzjük be annyival, hogy néhány vonzó, személyes benyomással alapozzuk meg diákjaink Krisztussal, egyházzal való kapcsolatát? De hiszen épp a középiskolában gondolkodó katolikusokat, értelmiségi embereket kell nevelnünk, még akkor is, ha nem minden tanítványunk folytatja főiskolákon, egyetemeken a tanulmányait Az értelmiségi embernek viszont hite autenticitása érdekében meg kell ismerkednie a hittudománnyal is. Pasteur sokat emlegetett mondása nem egészen igaz. Nem jó az, ha egy tudós úgy vallásos, mint egy breton paraszt. *Annnyira* lehet vallásos, de *úgy* aligha. Kinek-kinek el kell találnia a maga szellemi szintjével összeillő vallásos világgéphez, akkor lesz hiteles a keresztyénsége, s az egyházban is akkor tudja betölteni a föladatát

Ennek a szellemi munkának fegyelmét egy iskola – olykor-olykor bizony túlfeszített – életében más tantárgyak esetében az eredményekért, sokszor a jegyekért folytatott küzdelem biztosítja. A hittan „jegy” nem számít bele a bizonyítványba, az Isten előtt érzett felelősség indokoltan könnyedebb a létért meg a földi boldogulásért-érvényesülésért vívott küzdelem kegyetlen parancsainál.

Ráadásul az iskola manapság mind személytelenebbé válik, lassanként egyre inkább csak ismereteket közöl, gondolkodási mechanizmusokat alakít ki. Meggyőződést? Egyéniséget? Nemegyszer (például az esztétikai véleményalkotás sürgetése közben) csak annak látszatait, esetleg

öncsaló büszkeségét. Lehet egy olyan közösség előtt, amely főleg új ismeretek befogadására, gondolkodási mechanizmusok begyakorlására van beállítva, osztályteremben, két csöngetés között – tanúságot tenni az evangéliumról, közben ismereteket is közölve, gondolkodási mechanizmusokat is alakítva, s úgy, hogy közben mindez ne tűnjék oda nem illőnek, reménytelenül aszinkronnak? Lehet, sőt kell, bár megint jégtáblák közt kalimpálva, a groteszkkal határos humorba mártva az elhagyhatatlan akrobatikát.

Sokrétegű az ember, különösen a kamaszdiák. Irodalomórán is fordul úgy, hogy a számonkérhető ismeret csak héj, mögötte van az, amit igazán tudni érdemes. Meglepő és megható, hogy néha épp a legrosszabb tanulók nagyon közel jutnak ehhez a számonkérhetetlen lényeghez. Egyszer röpdolgozatot írtam másodikban, s az egyik kérdés ez volt: „Mi jellemzőt tudnál mondani 3-4 mondatban Mikes Kelemenről?”

Egy jeles tanuló ezt írta: „Zágonban született. A Rákóczi-szabadságharc után követte a fejedelmet Párizsba, majd Rodostóba. [...] Leveleiből a fejedelem iránti hűség és a hazavágyódás kettős érzése csendül ki. Leírja a török életet, az ottani környezetet, a fejedelem egy-egy napjának rendjét, Rákóczi halálát (1735). [...] Levelei fiktív levelek.”

Egy elégtelen dolgozatban viszont ezt találtam: „Miközben Magyarországon dúlt a harc (?), egy bujdosó egy képzeletbeli nagynénjéhez írta leveleit. Megírta, hogy élnek Rodostóban, és hogy nincs senkije, csak a tenger.” [...]

Az első feleletnek nagyon lehet örülni. A másodikat lehetetlen elfelejteni. Mind a kettő arról tanúskodik, hogy ebben az osztályban érdemes volt Mikesről magyarázni.

Így van ez valahogy a hittannal is. Egy-egy felelet, röpdolgozat, az órákon való viselkedés nem teljes képe az „eredménynek”. Ennek a munkának a hatásfokát nem méri számszerűen megragadható tények. Még az sem, hogy az egykor szerzetesiskolában végzett diákok közül hány lesz, s marad tíz, húsz év múlva is gyakorló katolikus. A visszajelzések más természetűek. Becsületes gyónások, amelyekhez foghatót tanyán, sokat gondolkodó és imádkozó parasztok között hall a gyóntató pap. Nem egyszer évek múlva elhangzó beszélgetés, esetleg menyasszony, feleség „köszönete”. Végre is az ember az Igazságra termett. És az ágostoni *cor inquietum* [nyugtalan szív] talán épp a legátlátszatlanabb arc mögött a legnyugtalanabb.

VIHARZÓNA

FÓRIÁN-SZABÓ ZOLTÁN (1941–2015)

*piarista szerzetes, kémia–fizika
szakos tanár, házfőnök, építési
vezető, plébános*

Én gimnazista fiúk közül jöttem ide. Egy szerzetesiskolából, és ez sok tapasztalatot is jelent, de bizonyosfajta egyoldalúságot is. Hiszen a „viharzónából” elsősorban a fiúknak a gondjait meg az életét ismerem, és a fiúkat az iskola környezetében, nem annyira az otthonában. De azért sokszor megtörténik szülőkkel való beszélgetés alkalmával, hogy az evangéliumi történet jut eszembe, ahol Jézus föltámasztotta a naimi ifjút, és visszaadta őt anyjának. Az ember tanárként is, meg iskolában működő lelki vezetőként is sokszor távoli tanúja és részese a diák mögött kibontakozó otthoni gondoknak, és nemegyszer megtörténik az, hogy nem a szülő menteti a fiát a tanár előtt, hanem a többet tapasztalt tanár vigasztalja meg a szülőt, és inti türelemre meg bizalomra. [...]

Az a „viharzóna”, [...] nem föltétlen menetrendszerűen kezdődik, nem is föltétlenül vesszük észre, hogy egy gyerek belekerült. Előfordul az, hogy nagyon is világos ennek a „viharzónának” a kezdete, éppen azzal kezdődik, hogy az otthonnak a rendje ellen lázad föl a fiatalember. Előfordul azonban, hogy odahaza hosszú ideig gyermeknek látszik még egy diák, s nem azért, mert tetteti magát, vagy lapít, hanem azért, mert az emberi lét fejlődése különös módon szerepekben valósul meg. Otthon még főnntart egy gyermeki szerepet, egyre kevésbé érzi azt igaznak, magához illőnek, de valahogy nem tud otthon kilépni belőle, máshol pedig már keres olyan szerepeket, ahol ő a felnőttnek a súlyával jelenhetik meg, akár az iskolában, esetleg a pajtásai között, akár egy futballcsapatban, akár egy szerelemben. Aztán a szülő esetleg meghökkenve veszi észre, ő azt gondolta, hogy a kislánya vagy a fia az még gyermek, és akkor egyszercsak észreveszi, hogy dehogy, ő valamiképp valamiről lemaradt, valamit nem vett észre idejében, és akkor sokszor tanácstalanul áll a helyzet előtt. A régi kapcsolatrendszerek hirtelen fölborulnak, hirtelen összekuszálódnak, és a bizalomnak, a kölcsönös bizalomnak a szálai nagyon könnyen szétszakadnak. [...]

Elsősorban talán arra kell vigyázni, hogy az amúgyis szélsőséges kilengésekben élő kamaszt lehetőleg inkább valami békés derűvel közelítse meg a szülő. Az se volna szerencsés, hogy ha a kilengéseit azzal növelnénk, hogy a szülő maga még jobban, még dühösebben beleveti magát ebbe, és rádupláz a kilengéseire. [...] Nem nézhetek csak logikával, nem nézhetek csak követelmények kőfalával vagy kőtábláival egy ilyen kamaszra. Hanem valamiképpen megértéssel, s igazi biztatással. És el se bagatelizálhatom. Hogy jó, hát ez nem lényeges, majd túljutsz rajta, s akkor öt év múlva beszélünk erről – most kell beszélni, esetleg sok mindenről. De nem a szélsőségeket még tovább növelve, és ugyanakkor nem is valami merev, konok, hűvös és kemény logikával, hanem igazi, mély együttérzéssel, játékra is készen, egy pici fölénnyel, de nem fölényeskedéssel, és valami olyanfajta kedvességgel, ami a szólni képtelen embert is szólásra bírja.

Az evangéliumban Jézus sok némának visszaadja a szavát. Kiűzi belőlük a néma ördögöt. Hát ugye, egy ilyen néma ördögöt ki kell űzni a kamaszdiákból is: Mivel lehet kiűzni? Kedvességgel. Igazi kedvességgel. Megbocsátással, igazi kedvességgel, nagylelkűséggel, nem a haragnak a földuzzasztásával, hogy ha te így viselkedel, akkor én se szólok hozzád, és kiközösítelek, és akkor többet akkor éntőlem ezt ne várd, azt ne várd, hanem igazi megbocsátással, megértéssel, anélkül, hogy elveket föladna a szülő. Az elveket pedig nem kőtáblára vésve, hanem a szívek táblájára vésve próbáljuk egy ilyenfajta ember elé állítani.

A KERESZTÉNY PEDAGÓGUS TÜKRE

FARKAS ISTVÁN (*1949)

*piarista szerzetes,
matematika-fizika szakos
tanár, iskolaigazgató,
közoktatásügyi szakember,
plébános*

A következőkben arról szeretnék tanúságot tenni, hogy a keresztény iskolában fontos ugyan az elkötelezett pedagógiai program, a módszertani igényesség, a hittanóra, az esztétikus osztálydekoráció, de mindezek csak kellékek. A keresztény nevelés alfája és ómegája az, hogy ezen „díszletek” között hiteles pedagógusok játszá-e szerepüket. Ellenkező esetben hiteltelenségükkel (hitetlenségükkel) egyszer s mindenkorra lejáratták az Evangéliumot. [...]

Miért tanítok?

Szeretek „elevenek és holtak fölött” ítélni? – Mappámban négy toll közül három pirosan fog, egy pedig kéken. Amikor a matematikadolgozatokat javítom, a jó eredményt természetesnek veszem, de elképedek, amikor valami hibát találok: „Hát hogy lehet ezt eltéveszteni?” És könnyen rám szorul a maszk: én vagyok, aki eldöntöm, hogy mi igaz és mi hamis. Lassan az igazság fölöttinek képzelem magam, tehát mindent bírállok, mindent bonckésem alá veszek, csak egyetlen valakit nem érhet kritika, s ez természetesen én vagyok. A pedagógus számára azért is komoly kísértés a gőg, mert tudását, tapasztalatát diákjaiéhoz méri, és itt fix, hogy ő a befutó. De megeshet: úgy véli, hogy elsőbbsége abszolút skálán is fennáll. A tanár számára a „kortárs csoport” referenciája még fontosabb, mint a diákok számára. [...]

Küzdök a kiegész és elszürkülés ellen?

„A pedagógus munkája: egyszemélyes színház” (András Vera). Ő a színdarab írója, rendezője, a kellékes és az előadó is. Tehát mindent ő végez, mindenért ő felel: nagy teher nehezedik rá. Ráadásul a közönség nem önként, várakozással jön az előadásra, hanem „oda van kényszerítve”. [...] Mí jó jöhet ki ebből? Csak hallatlan erőfeszítés, koncentráció árán születhet

meg némi fogható eredmény. De ez a pedagógus minden erejét kiveszi. A beérett gyümölcsöket már nem ő ízleli meg, mert azok valójában csak évtizedek múltán szüretelhetők le, tehát vajmi kevés a sikerélmény is. Nem csoda, ha hivatásunkban oly sok a pályaelhagyó, vagy ami még rosszabb: a pályán maradó kiégett, elszürkült kolléga. – Mit tehetek, hogy ne jussak ilyen sorsra?

Naponta hálát adok, hogy gyermekek között élhetek. – Ennek értékét Jézus fogalmazta meg: a mennyek országában kizárólag gyermekeknek lesz helyük. A gyermek mindent ajándékként él meg, megdöbbenően nyitott, őszinte. Platón is megfogalmazza, hogy a világ megismerésének, kutatásának alapja a gyermeki csodálkozás. Georges Bernanos pedig ezt írja: „A világ élő, dobogó szíve a gyermekség. E nélkül a fösvenység és a ravaszság egy-két évszázad alatt kiszárította volna a földet, és az fehér csontváz lenne, mely az űrben száguld.” Valójában egy-egy gyermektől, csoporttól mindig többek kapunk, mint ők tőlünk. [...] Ha örülünk, szeretünk gyerekek között lenni, ez bearanyozza legszürkébb hétköznapijainkat is. „Aki szeret, az nem fárad. És ha mégis fáradna, akkor szereti ezt a fáradtságot” – fogalmazza meg Szent Ágoston.

Fontosak számomra a baráti kapcsolatok. – A „kortárs csoport” számunkra is fontos. Természetesen ezek között első helyen áll a házasság vagy a szerzetesi közösség. A hivatásunkban szükségszerűen jelen lévő egyoldalúságok itt gyógyulnak, így harmonikusabbá formálódhatunk. De fontos, hogy ide ne hozzuk át tanárszerepünket! Ne „kisdiákként” kezeljük a többieket! Tudomásul kell venni, hogy a csoportban nem mi vagyunk a legokosabbak! Ne legyünk kioktatók, próbáljunk időarányosan hozzászólni egy-egy témához! Baráti körben jó kontrolláltatni pedagógiai rögeszméimet, gyakorlatomat. Fejlődésemet segíti, ha részt veszek egy műhely munkájában. Tanítványaim számára is fontos, hogy hiteles, közösségi életet élő felnőttel találkozzanak bennem. Most, aktuálisan tanáruk vagyok, de egyben felnőtt életükhöz modellként is szolgálok.

A KEZDŐ PEDAGÓGUS IMÁJA

HOLCZER JÓZSEF (*1947)

*piarista szerzetes, magyar-orsz
szakos tanár, költő, nyelvművelő*

Add meg, Jézusom, hogy leendő diákjaim mindegyikében Téged lássalak: akkor is, ha elkésik az óráról; akkor is, ha a „nagy ő” monogramját farigcsálja a padba; sőt még akkor is, ha rendezetlen vagy „nagyon is jól rendezett” (!) neveltetésénél fogva nem ismer vagy nem is akar megismerni Téged!

Add, ó, Istenem, hogy mire a tanári katedrára kerülök, lelki életemben jelentős haladást érjek el, s így inkább követendő – vagy inkább kissé szerényebben: követhető – jó példammal állhassak eléjük, mintsem alapos tudásommal, felkészültségemmel, nehogy – esetleg, „jól adminisztrálva magamat” – éppen az előbbi látszatát keltő nagyképű, hangzatos, de mindenképp üres frázisokkal bódítsam el őket!

Uram, belátom, hogy groteszk, hiábavaló dolog lenne Véled perlekednem, sőt: egyenesen hálásnak kell lennem, hogy engemet nem teremtettél nagy lumennek. Te jól tudod, hogy a hasznos és továbbadandó tudományok biztos elsajátításáért naponta keményen meg kell küzdenem önmagammal: restségemmel, korlátolt befogadóképességemmel. Add, kérek, hogy mindig megértő legyek azon diákjaim iránt, akikről látom, hogy adottságaik fogyatékoságával talán még az én egykori képességeim árnyékába sem férhetnek!

Adj, Istenem, ugyanakkor alázatot is, hogy sose legyek irigy vagy féltékeny azokra a növendékeimre, akik tehetségükkel jóval felülmúlnak engem! Még csak meg se fordulhasson a fejemben ezeket csellel vagy erőszakkal bosszúból elnyomni, háttérbe szorítani! „A tanítvány nem lehet különb a mesternél” elv, jól tudom, csak az ember és Isten kapcsolatában áll helyt. Add, hogy őszintén örvendhessek diákjaim kiemelkedő sikereinek! És ha eredményeikhez a munkámmal kissé én is hozzájárulhattam: a hála mindig Téged illessen érte, Uram!

Add meg, Uram, hogy tanári-nevelői pályám mindig mentes lehessen a kétszínűségtől, ellentmondásosságtól! Hadd nevelhessem a rám bízottakat mindig szeretetben, igazságosan; hadd vezessem el őket az igaz útra, hogy onnan többé le se térhessenek! [...]

Bárcsak a Téged megismerni nem akaró diákjaim közül – tudom, bőven lesz ilyen is! – jó néhányat megmenthetnék számodra! De legalább Igéd szüntelen hirdetésével és személyes példámmal annyit elérhetnék, hogy elkezdjenek keresni Téged! Ha pedig csak egy tanítványom is akad, aki elmondhatja: éppen nekem köszönheti, hogy pap vagy szerzetes lesz: a Te különleges kegyelmedként ünnepelhessem azt aényt!

Nem szűnök meg, ó, Istenem, naponta azért imádkozni Hozzád: adj, Uram, szeretetre vágyó és szeretetre méltó diákokat, akiket „hitre, tudásra, szép életre, jóra” okítsak-neveljek; adj fogékony, zsenge lelkeket, hogy Országodba elvezessem őket! Ámen.

A KÜLDETÉS A MIÉNK, A TÖBBI AZ ISTENÉ

GÖRBE LÁSZLÓ (*1947)

*piarista szerzetes,
matematika-fizika szakos
tanár, gimnáziumi igazgató,
plébános, cserkésztsiszt*

Ha számot akarunk adni arról, hogy mi, magyar piaristák, hogyan teljesítettük „ebben a környezetben és ezen a helyen” küldetésünket, milyen „saját történelmet és lelkiiséget” alakítottunk ki, vagyis hogyan sáfarkodtunk a ránk bízott karizmával, és ez a karizma mit is jelent számunkra, akkor nincs könnyű dolgunk.

A magyar piarista iskolák 350 éves múltjára visszanézni nem lehet megrendülés nélkül; kiváló tanárokat és nagynevű tanítványokat találunk a magyar szellemi élet majdnem minden területén. Az ő megnyilatkozásuk helyett a sajátos magyar piarista nevelés néhány mozzanatát szeretném felidézni a teljesség igénye nélkül. [...]

Aki a piarista vallásos nevelést távolról figyeli, és csak a külső megnyilatkozásait ismeri, talán kissé száraznak és szegényesnek érzi. Hiszen igyekszik elzárkózni a külsőségektől, a hangos megjelenéstől. De nem azért, mert nincsen mélyen megalapozva, hanem mert a serdülő fiataloknál nagyon igényli a hitelességet. E vallásosságnak egyik pillére a hittantanítás, a másik, hogy megpróbál szintézist teremteni a hit és a műveltség között. Diákjai kezébe olyan imakönyvet akar adni (Sík-Schütz: Imádságoskönyv), amelyben elfogulatlanul összegyűjtöttek sok értékes művet, amelyet felnőtt korban is hasznosan tudnak forgatni. A piarista iskola ezentúl igyekszik olyan természetfölötti érzéket és szemléletet kialakítani a diákjaiban, amely közönségesebb dolgokban is meglátja az Istent. Jedlik Ányos egy teológus barátjával folytatott beszélgetésben mondta: „Én hamarabb találkozom az Istennel a fizikában, mint te a teológiában.” Az oktatás és nevelés hétköznapi erőfeszítései közt is az ő kezében tudja magát, anélkül, hogy nevét kiejtené.

A piarista olyan, aki nem tud más lenni, és nem is akar más lenni, mint tanár. A nevelése elsőre kicsit szigorúnak és ridegnek tűnik. Tud játszva tanítani, de a tanulást nem téveszti össze a játékkal. Tiszteli a gyermeket, de tudja, hogy a cél a férfivá nevelés. Nem titkolja el, hogy a gyermektől is komoly munkát vár. Egy kicsit a férfit látja a gyermekben, és azt szeretné, ha a felnőtt férfiúból sem halna ki a gyermek. Az *igazság munkatársa* (*cooperator veritatis*), növendékeit nem önmagának akarja megnyerni, hanem az igazságnak, amelynek ő csak tolmácsa. Nem az igazság egyedüli letéteményese vagy forrása, hanem csak képviselője és továbbadója, a tárgya kérdőjeleivel, vitatható eredményeivel: „A tudomány mai állása szerint ezt kell mondanunk, de elképzelhető más eredmény is.” Kész velük együtt újra átélni az igazságot, és kész „tőlük tanulni”, és velük együtt megcsodálni a világot.

Nevelni (*educare*) annyit jelent, mint fölemelni, feljebb húzni valakit. Növelni, tehát fölfelé segíteni. A csetlő-botló tanítványaiban igyekszik meglátni az egészséget és az értéket, és azt segíti kibontakoztatni. Igyekszik a lehetőséget megteremteni, hogy az evangéliumi keretek között kibontakozzék a gyermek saját egyénisége, és ezen keresztül teljes emberre váljék. Fontos, hogy a tanár ne a saját egyéniségét akarja a gyermekre erőszakolni, hanem megbecsülve annak adottságait, elfogadva őt, a benne rejlő isteni örök terv kibontakoztatásához próbáljon segítséget nyújtani. Hiszen mindegyik Isten lelkének gondolata, egyszeri és megismételhetetlen remeke.

MIT ÉR A NEVEM?

GUBA ANDRÁS (*1963)

*piarista szerzetes,
matematika–fizika szakos
tanár, iskolaigazgató, teológiai
doktor, közoktatásügyi
szakember, a Sapientia
Szerzetesi Hittudományi
főiskola rektorhelyettese*

Egyházunkban fellelhető még néhány közösség, amely férfiak által szerveződik. Ilyenek a fiúiskolák, és maguk a férfi szerzetesrendek is. Érezzük, hogy ezek valamiért fontosak, de hogy miért, arra már nem nagyon tudunk világos választ adni. Ha férfi jellegüket hangsúlyozzuk, inkább kérdéseink lesznek, mintsem hogy választ kapnánk arra, hogy mit is jelent férfinak lenni. [...] Piarista szerzetesként nehéz szembenézni azzal, hogy iskoláinkban és közösségünkben nincs a kérdésre kifejezett válaszunk. Nem hiábavaló tehát a kérdés: értéket jelöl-e a férfi megnevezés?

Mitől is tartozik valaki a férfiak közé? Hagyományunk hordoz olyan elemeket, amelyek szerint ennek a hovatartozásnak van folyamata, és ennek a folyamatnak vannak lépcsőfokai, és mindenekelőtt célja. Az élni akaró emberi közösség kialakított olyan látványos fordulópontokat, amelyek egyértelműen jelezték, hogy a hímnemű ember a férfi lét mely szakaszában van, és ott hogy szolgálja az életet. A fordulópontokon vagy átfordult valaki az egyik formából a másikba, vagy nem. Ez az átfordulás egyértelmű, minden emberi dimenziót megrendítő határhelyzetben történt. Mert az átfordulás életbevágó volt a közösség számára, hisz szüksége volt a férfira. A fordulópontokon az előző identitás összetört, és új épült. A fizikaitól a spirituálisig minden eszközt – szimbólumokat, rituálét, hitet – a férfi kezébe adott, hogy az megértse és elvégezze szolgálatát. Folyamat, fordulópontok, szolgálat. Ezek a történet alapfogalmai. [...]

Társadalmi közegünk a folyamat, a folyamatosság megszállottja és a határok ellensége. Szeretnénk eltörölni minden határt, amiről azt gondoljuk, hogy miatta kimaradunk valamiből. Mindenhez közünk van, de sehol se tartozunk. [...]

A folytonosság azt is jelenti, hogy eltűnőben vannak a különbségek – azok felszámolásán dolgozunk. A férfiak számára nincs mérce, amely alapján különbséget tudnánk tenni. Ami kimondaná, hogy ez és ez a férfihoz hozzátartozik, és ha nincs, akkor valaki nem férfia(as), nem méltó a férfi névre. Így elhárítjuk a kirekesztés veszélyét, de születik egy erős bizonytalanság. Megszületik a magány, mert nincs hová tartoznunk. Vagyis nincs is honnan kirekeszteni senkit, mert nincs már közösség, ahová egyáltalán tartozni lehetne, vagy ki lehetne rekesztődni onnan. [...]

Annak kimondása, hogy férfi identitásunk jelentésnélkülisége, önmagunk értelmetlensége mennyire fáj, mennyire megsebez bennünket, máris összekapcsol minket öseinkkel. Hiszen önmaguk alakításában, belső erejük megtalálásában sebeik sokkal fontosabbak voltak számukra, mint győzelmeik. Öseinkre találva, megmutatva férfitársainknak sebeinket, ők is bátorságot merítenek, hogy megmutassák saját sebeiket. Egymásra találva, férfiközeget, közösséget létrehozva máris elindulhat a gyógyulás, a magunkra találás, életerőnk visszaszerzésének folyamata. [...]

Nehéz feladat előtt állunk. De ha a hagyományt nézzük, sebünk fényében azt látjuk, mindig is nehéz volt férfinak lenni. Azért olyan erőteljesek beavatási rítusaink, mert a kérdés, hogy mitől vagy férfi?, mindig is életbevágó volt. Efelől soha nem hagyhattuk bizonytalanságban magunkat, sok munkát kellett belefektetni, hogy igaz válaszok szülessenek. A férfi mivoltunkra vonatkozó kérdés feltevésével már kezdünk megérkezni magunkhoz. Életerőnk kezd feléledni. Élet-halál harc dúl bennünk, ami legalábbis öseink szemében férfias helyzet. [...]

Ezekon felbátorodva bátran idézem Szent László példáját. Ő akkor jelenik meg, és áll a határvédő székelyek mellé, amikor minden veszni látszik. Ő a határvédő, aki erővel győzi le az erőszakot. Mindezt nem önmagáért, hanem azoknak adva szabadságot és életteret, akik kiszolgáltatottak, sebezhetők. Közösségének és az életnek a védelmében teszi azt, amit tesz. Sebei erejét, küldetését és szolgálatát Istentől kapta. Tudta, hogy Istennel való kapcsolata nélkül minden mozdulata zabolátlan erőszak. Szimbóluma ő gyengülő közösségeink hitének, az élni akarás szimbóluma.

Közösségeink számára életbevágó, hogy meghatározzuk, létrehozuk azt a teret, ahol feltesszük a kérdést: mit ér a nevem, ha férfi vagyok. Pusztán ezzel a tettel már születőben van a válasz.

AZ ISKOLA: AZ EMBERRÉ VÁLÁS TANULÁSÁNAK HELYE

URBÁN JÓZSEF (*1964)

piarista szerzetes, angol szakos
tanár, gimnáziumi igazgató,
tartományfőnök, generálisi
asszisztens

Óriási a nyomás a mai tanárokon, hogy diákjaikkal haverkodjanak, vagy pontosabban fogalmazva: egyenlők közötti, szerződéses viszonyként kezeljék kapcsolatukat velük. Miguel Benasayag, párizsi pszichoanalitikus és filozófus érdekesítő elemzése (*Les passions tristes*, Paris 2003) [...] arról ír, hogy a jövő előjelet váltott. Mára összeomlott az a pozitív és optimista világkép, amely egészen a huszadik század hetvenes éveig jellemezte kultúránkat. A tudomány, az emberi tudás és egyáltalán az ember határtalan képességeibe vetett hit, amely önmegváltást és a történelmen belüli üdvösséget tanított, képtelen volt beváltani ígéreteit. A helyébe egy hasonlóan végletes, de ellentétes előjelű jövőkép lépett. [...]

Ennek az előjelváltásnak számos következménye van. Az egyik a tekintély válsága. Aki ugyanis fenyegetőnek éli meg a jövőt, az értelmetlennek látja az életet, és számára megszakadt az a folytonos kapcsolat is, amely őt az előző nemzedékekhez fűzte. Nincs ugyanis hova továbbadnia azt, amit tőlük kapott; értelmetlen képviselnie valamit a múltból azok előtt, akiknek továbbadhatná, amit ő is kapott. Megszűnt a hagyomány, a tradíció, az átadás, de nem azért, mert elvesztettük a múlthoz fűződő kapcsolatot, hanem azért, mert a jövő, a jövőbe vetett remény veszett el. [...]

Amikor a bajaink okaként morális vagy éppen – szűk értelemben vett – értékrendi válságról beszélnek, nekem mindig az a jelenet jut eszembe, amikor annak idején Sándor György elvesztett turistát játszva egy szabásmintával a kezében téblábolt a November 7. téren – és volt olyan járókelő, aki meg tudta mutatni neki a helyes irányt.

Körülbelül ugyanennyire érvényes minden olyan megoldási javaslat, amely nem az egészre vonatkozik, és nem az alapokat érinti. Nemcsak szabásmintával, de rossz térképpel is képtelenség célba jutni. Hiába szedem gyorsabban a lábam: nem több erőfeszítésre van szükségem, hanem

a helyes térképre, értelmes célra. Annak tisztázására, hogy ki vagyok, hová tartok, van-e értelme az életemnek, örömteli vagyok-e.

A válaszra idő és megfelelő alkalmak kellenek. Az a bizonyos „luxus”, amelyről fentebb volt szó; a haszontalan dolgokra szánt idő fényűzése: elmélyedés, reflexió; aztán valódi, mély találkozások, együttlét, beszélgetés és persze játék.

Van-e esély arra, hogy a közoktatást olyanná tegyünk, hogy az iskola erre a fényűzésre ne csak lehetőséget adjon, hanem megtanítsa? [...] Az bizonyos, hogy összefogás – pontosítanék: közösség nélkül kivihetetlen ez a vállalkozás. Pontosan azért, mert a bajaink kulturális jellegűek.

A közösségépítéssel nem egy újabb teljesíthetetlen teendőhöz jutottunk az előbb megnevezett feladat helyett. Lehet segíteni a közösség alakulását megfelelő környezet megteremtésével. Egyén, közösség és struktúra – e három területen egyszerre kell előrehaladnunk.

Az egyén és a közösség fejlődését segítené, ha az iskola elé állított célok része lenne az, hogy a tanár folyamatosan képződjék, vegyen részt a tantestület közösséggé válását célzó programokon, és segítse a diákokat abban, hogy tudjanak mit kezdeni az élet értelmének kérdésével. [...]

A diákok segítése elsősorban nem szakmai-szaktárgyi feladatot jelent, hanem az egész ember kibontakozásának segítségét. Nem biztos, hogy az a legszerencsésebb megoldás, ha a diákok emberségének kibontakozását egy újabb, valamiféle etika tantárgyra bízunk. Az összes tantárgy célja kell, hogy legyen ez, mint ahogy az összes tanáré és az egész tantestületé is – de természetesen nem pusztán bennfoglalt és homályosan vágyott, hanem kifejezett és teendőkre lebontott célja. E cél eléréséhez szükség van tanórán kívüli programokra is, s ehhez is kellenek felkészült és felszabadított tanerők. Helyet kell biztosítani az érzelmi nevelésnek, lehetővé kell tenni az elmélyülést, teret adni a kreativitásnak – a hiteles vágyak feltörésének –, sokkal több lehetőséget a művészi nevelésnek és a mozgásnak.

JÓ ISKOLA, JÓ TANÍTÓK, JÓ SZERZETESEK

ZSÓDI VIKTOR (*1981)
piarista szerzetes, hittanár,
gimnáziumi igazgató,
tartományfőnök

„A jó iskola nem annyira a jó módszerektől, mint inkább a jó tanítóktól függ” – írta 1929-ben XI. Piusz pápa „Az ifjúság keresztény neveléséről” (*Divinus illi magistri*) kiadott körlevelében (88). És ezt tudjuk. Hogy mennyire fontos az, hogy az a nevelő pedagógus keresztény értékrendű legyen. Iskolavezetőként, fenntartóként szintén tudjuk, hogy milyen komoly feladat egyes tantestületekbe megtalálni a jó tanárokat, segíteni a nevelők a képzését, a tantestületbe való integrációját, és azt, hogy olyan térben működjenek, ahol a katolikus identitásukat meg tudják élni, ki tudják fejezni.

XI. Piusz pápa 1929-ben arról is írt, hogy vigasztalással és hálával látja, „hogy a szerzetesekkel és szerzetesnőkkel együtt mennyi jó tanító és tanítónő tömörül kongregációkba és egyesületekbe, hogy jobban művelhesse szellemét, [...] és dolgozik érdek nélkül, buzgón és áhítatosan azon, amit Nazianzi Szent Gergely a »művészetek művészetének és a tudományok tudományának« nevez, tudniillik az ifjúság irányításán és alakításán” (88). A pápa fontos gondolata, hogy a megszentelt életet élő személyek, tehát szerzetesek és a világiak működjenek együtt, hogy így tehessenek tanúságot keresztény hitükről. Mert igazából egymásnak kiegészítői vagyunk, és úgy tud a keresztény tanítás igazán hiteles lenni, ha arról egyszerre tesz tanúságot a szerzetes, a pap és a világi munkatárs. Ez a gondolat újra és újra megjelenik az egyházi tanítóhivatali megnyilatkozásokban.

Az iskola jelentőségét legmagasabb szinten a II. Vatikáni Zsinat *Gravissimum Educationis* kezdetű, 1965-ben közzétett deklarációja fejezte ki, amely visszautalt XI. Piusz körlevelére is, és ezáltal jól példázta, hogy az itt megjelenő feladatok újra és újra megfogalmazódnak, és ezek a kihívásaink a mai iskolában is: „kiművelni az értelmi képességeket; kifejleszteni a helyes ítéletalkotást; [...] előkészíteni az életpályára” (5).

Utóbbi, tehát a hivatáskultúra különösen is aktuális. Azt látjuk, hogy sok nálunk végzett fiatal nem tudja, hogy hol szeretne továbbtanulni. Az egész iskolát úgy kell felépíteni, hogy a hivatás, az életpálya keresése a középpontban legyen. Ezt elsősorban azzal valósítjuk meg, hogy megértetjük velük, hogy az Isten mindenkit meghív valamire, tehát higgyenek abban, hogy van értelme az életüknek, és ezzel gazdagíthatják azt a környezetet és közösséget, amelyben élnek.

További fontos gondolata a zsinati dokumentumnak, hogy a katolikus iskolát meg kell nyitni mindenki számára, hogy „a megfelelő nevelés és oktatás jótéteményei szerte a Földön mindenkire kiáradjanak” (GE 1). Sokszor fölmerül bennünk a kérdés, hogy a katolikus iskola csak katolikus gyerekek számára adott valóság-e. Merthogy értékalapon nevelünk, és sokszor azt gondoljuk, hogy ehhez a neveléshez szükséges, hogy a vallás alapján is válogassuk a gyerekeket. Ez bizonyos szempontból igaz. A tekintetben igaz, hogy aki katolikus iskolába jelentkezik, annak nyitottnak kell lennie a katolikus egyház értékeire, a keresztyénység alapösszetevőire. De azt is mondjuk, hogy a társadalom sajátosságából fakadó összetettséget az iskolának is le kell képeznie. Tehát akkor járunk el helyesen, ha azt az értéket, amit a katolikus egyház ad, mindenki számára hozzáférhetővé tesszük. Erre a zsinat is buzdított bennünket, amikor azt mondta, hogy „igen megbecsüli az Egyház azokat a katolikus iskolákat is, amelyeket nem katolikus növendékek is látogatnak” (GE 9).

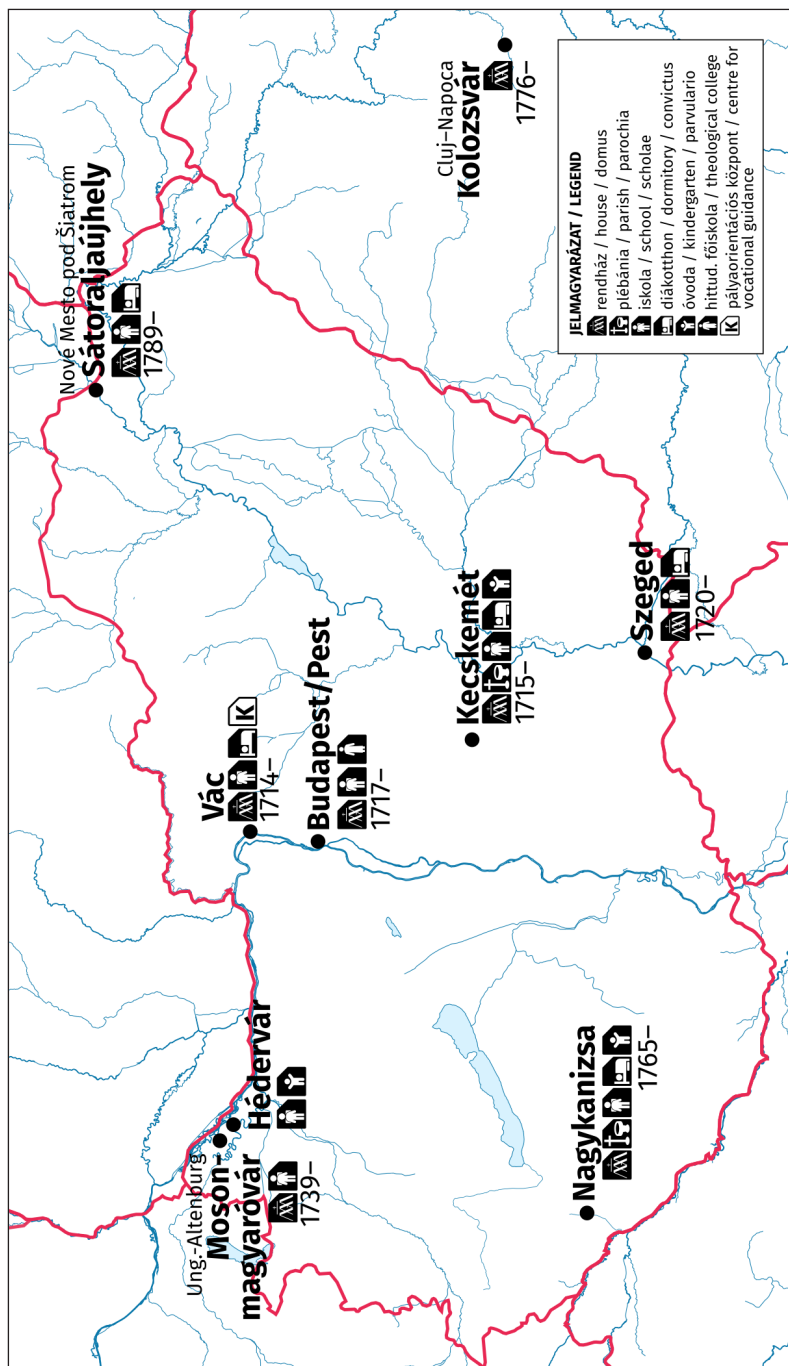
Arra is figyelmeztet a zsinat, hogy a katolikus iskola „az egyetemes kultúrát úgy kapcsolja össze az üdvösség hírével, hogy a hit fénye átjárja a tanulóknak a világról, az életről és emberről fokozatosan szerzett ismereteit” (GE 8). A párbeszédben lét az egyik legfontosabb összetevője a katolikus iskolának, és egyúttal egy különleges szerzetesi attitűd, akár a szerzetesközösségen belül, akár a társadalmi valósággal szemben. Hiszen a szerzetesközösség tudja megvalósítani azt a missziót, hogy elmegy egészen a Föld szélső határáig. Ehhez nem kell fizikailag eltávolodni, mert akár Budapest határain belül is vannak olyan „távoli” helyek, ahol Krisztus üzenete vajmi kevésbé kerül elő. Az ezzel való párbeszédben lét nagyon fontos összetevője a katolikus iskolának is.

A Katolikus Nevelés Kongregációja 1977-ben adta ki *A katolikus iskola* című dokumentumát, amelyben szinte könyörög a szerzetesrendeknek, hogy tartsák meg az iskolákat. A zsinat utáni új lendületben ugyanis az oktató-nevelő munkát végző rendek máshol keresték missziójukat. Ezzel szemben a Kongregáció azt állította, hogy „azokra a szerzetesintézményekre, amelyek az ifjúság keresztyén nevelésére vállalkoznak, [...] megújuló bizalommal és reménnyel tekint az Egyház. Azt várja tőlük, hogy [...] ne hagyják magukat félrevezetni különböző más apostoli tevékenységi formák csábító

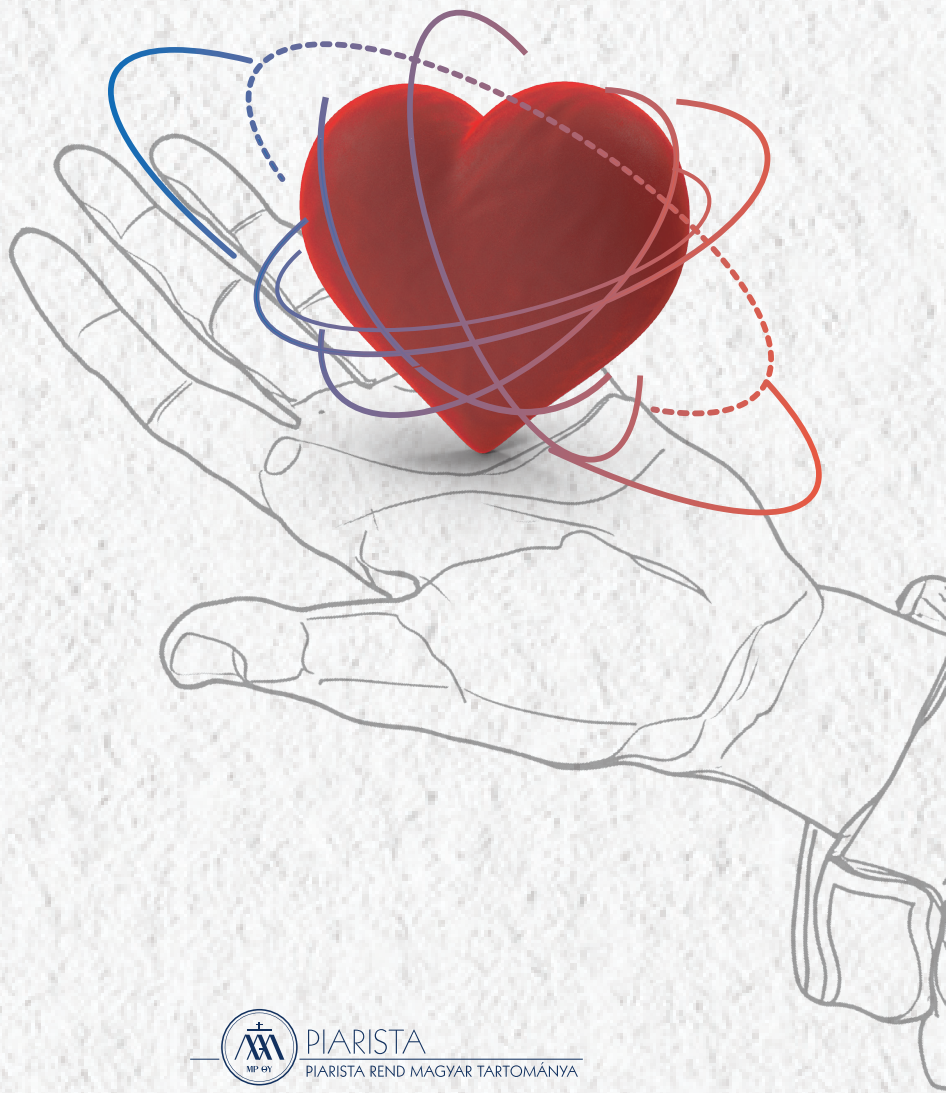
ajánlataitól, hiszen azok többnyire csak látszólag hatékonyabbak, inkább tegyék a tőlük telhetőt a katolikus iskolákban végzett nevelői és apostoli munkában” (89). Tehát be kell menni az iskolába, meg kell tartani a fizikaórárt, be kell ülni a napközibe, tanulószobába, és föl kell fedezni, hogyan lehet ezt hitelesen, újszerűen és hatékonyan végezni.

A Katolikus Nevelés Kongregációja egy újabb dokumentumában (*Együtt nevelni a katolikus iskolában*, 2007) ismét előkerülnek a kezdeti szempontok, azzal a megállapítással, hogy „a katolikus iskola nevelési terve csak akkor meggyőző, ha erősen motivált személyek dolgoznak megvalósításán, olyanok, akik tanúskodnak Krisztussal való élő kapcsolatukról” (4). Mi is tudjuk, hogy vannak erősen és mérsékelten motivált kollégáink, de nem véletlen, hogy ez a tapasztalat egy szentszéki dokumentumba is bekerült. Amikor ugyanis a Nevelési Kongregáció 2022-ben kiadta legutóbbi utasítását (*A katolikus iskola identitása a párbeszéd kultúrájában*), készült egy interjú az *Osservatore Romanó*ban a kongregációt vezető Joseph Versaldi bíborossal, aki arról beszélt, hogy az instrukcióban azokat a kihívásaikat foglalták össze, amelyekről a püspökök számoltak be az *ad limina* látogatások során. Így jutott el a dikasztériumhoz is az a figyelmet keltő észrevétel, hogy motivált személyek nélkül katolikus iskolát csinálni fából vaskarika.

Előadás, „Tanítórendek a magyar iskolarendszerben” címmel a Katolikus Társadalmi Napok keretében tartott „A katolikus oktatás-nevelés múltja, jelene és jövője” című konferencián, D50 Rendezvényközpont, 2024. szept. 27. – Szerkesztett, rövidített változat.

A Piarista Rend Magyar Tartománya 2025-ben

PIARISTA

PIARISTA REND MAGYAR TARTOMÁNYA